

TİHEK

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

SERVET TEMELİNDE

AYRIMCILIK

SERVET TEMELİNDE AYRIMCILIK

“

**Kişilerin servetleri temelinde
ayrımcılığa maruz bırakılması,
6701 sayılı Türkiye İnsan
Hakları ve Eşitlik Kurumu
Kanunu kapsamında
yasaklanmıştır.**

”

- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 10'uncu maddesinde kanun önünde eşitlik ilkesi *"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir."* şeklinde düzenlenmiştir.
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 2'nci maddesinin birinci fıkrasına göre: *"Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer herhangi bir akide, milli veya içtimai menşe, servet, doğuş veya herhangi diğer bir fark gözetilmeksizin işbu Beyannamede ilan olunan tekml haklardan ve bütün hürriyetlerden istifade edebilir."*
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 14'üncü maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: *"Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır."*

- Birleşmiş Milletler (BM) Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin 2'nci maddesi, *"Bu Sözleşmeye Taraf her Devlet, bu Sözleşmede tanınan hakları ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya diğer bir fikir, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum veya diğer bir statü gibi herhangi bir nedenle ayrımcılık yapılmaksızın, kendi toprakları üzerinde bulunan ve egemenlik yetkisine tabi olan bütün bireyler için güvence altına almayı ve bu haklara saygı göstermeyi taahhüt eder."* hükmünü haizdir.
- BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (ESKHS) 2'nci maddesinin ikinci paragrafı, Taraf Devletleri *"Sözleşmede belirtilen hakların ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka fikir, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum ya da başka bir statü bakımından herhangi bir ayırım gözetilmeksizin uygulanmasını taahhüt etmekle"* yükümlü kılmaktadır.
- Servet kavramı Türkçe sözlükte; varlık, zenginlik, mal-mülk olarak tanımlanmaktadır. Bir başka tanımında ise, sahibinin belli bir zamana değin biriken varlıklarının o anki toplam değeri veya sahibine gelir sağlayan taşınır ve taşınmaz değer olarak ifade edilmektedir. Kişinin maddi olanakları ve varlıklarını yapısında barındıran bir kavram olan serveti sebebiyle meşru ve makul bir temele dayanmayan farklı muameleye maruz kalması, ayrımcılık yasağının ihlaline sebebiyet verebilmektedir.
- Servet temeli, uluslararası veya bölgesel düzenlemelerde bir dizi farklı kavramlarla ifade edilmekte veyahut diğer ayrımcılık temelleriyle bağlantılı olarak ele alınmaktadır. Servet temeli; sosyo-ekonomik statü (*socio-economic status*), sosyal köken (*social origin*), sosyal statü (*social status*), sosyal konum (*social position*), sosyal durum (*social condition*), sosyal sınıf (*social class*), servet (*wealth/fortune*), gelir (*income*), mülkiyet (*property*), ekonomik durum (*economic situation*), mali durum (*financial status*), eğitim (*education*) ve işsizlik (*unemployment*) gibi kavramlar ile birlikte veya bu kavramların bazılarının yerine kullanılmaktadır. Örneğin; Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesi'nin 2'nci maddesinde servet (*fortune*), Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1'inci maddesinin birinci fıkrasında ekonomik durum (*economic status*) ve başka herhangi bir sosyal durum (*any other social condition*), Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ilgili ayrımcılık karşıtı hükümlerinde mülkiyet (*property*), Arap İnsan Hakları Şartı'nda servet (*wealth*) şeklinde ifadeler yer almaktadır.

- Servet temelini kapsamına, mülkiyet temelinde yapılan ayrımcı muamelelerin de dâhil edilebileceği değerlendirilmektedir. ESKHS'nin denetim organı olan Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin (Komite) 20 No.lu Genel Yorumunda, ayrımcılık yasağı kapsamında "mülkiyet temeli" ile ilgili olarak "Ayrımcılığın yasaklandığı bir neden olarak mülkiyet durumu geniş bir kavramdır ve gayrimenkul mülkiyetini (örneğin, toprak mülkiyetini ya da kullanım hakkını) ve kişisel mülkiyeti (örneğin, fikrî mülkiyeti, mal ve taşınabilir eşyaları, geliri) ya da mülkiyet sahibi olmamayı içerir. Komitenin daha önce yaptığı yorumlarda, Sözleşme tanımlanan hakların; örneğin, suyla ilgili hizmetlere erişimin ya da zorla yerinden edilmeye karşı korunmanın, kişinin üzerinde bulunduğu gayrimenkul bakımından statüsünün ne olduğuna; örneğin, kayıt dışı yerleşimlerde yaşayıp yaşamadığına bağlı olmaması gerektiği belirtilmektedir." ifadeleri kullanılmaktadır. Bu temel, kişinin kiracı, malik vb. gibi arazisi veya başka mülkleri bakımından statüsüyle ilgili olabilmektedir. Bu statü kişinin bu gücü kendi kendine elde etmiş veya miras yoluyla kazanmış olmasına bakılmaksızın, kişinin veya ailesinin mülkiyetinden kaynaklanan güçle bağlantılıdır. Bu temele dayalı ayrımcılığın en yaygın olanı, daha az mülk sahibi kişilere yönelik yapılan ayrımcılıktır.
- Servet temelini kapsamının nasıl belirleneceğine ilişkin literatürde net bir açıklama bulunmamaktadır. Bununla birlikte, özellikle kişilerin salt ekonomik durumları nedeniyle ayrımcılığa uğradıkları durumlarda

“ekonomik ve sosyal durum, sosyal köken, sosyal statü” gibi diğer temeller ile bağlantılı olarak servet temelinde ayrımcılık yasağının ihlali de gündeme gelebilecektir.

- Komitenin 20 No.lu Genel Yorumunda, *“Başka Statüler”* adı altında; *“Ekonomik ve Sosyal Durum”* nedeniyle maruz kalınabilecek ayrımcılık durumları düzenlenmiştir. Bu maddede, *“Bireyler ve gruplar toplum içerisinde belirli bir ekonomik ya da sosyal gruba ya da tabakaya mensup olmaları nedeniyle keyfî muameleye maruz kalmamalıdır. Yoksulluk içerisinde yaşayan ya da evsiz bir kişi, sosyal ve ekonomik durumu nedeniyle yaygın şekilde ayrımcılığa, yaftalamaya ve olumsuz kalıp yargılara maruz kalabilir ve bu durum söz konusu kişinin diğer kişilerle eşit biçimde eğitim ve sağlık olanaklarından yararlanmasının ve yanı sıra kamusal mekânlara eşit bir biçimde erişiminin engellenmesine yol açabilir.”* denilmektedir. Komite, *“yoksulluğun ayrımcılığa yol açabileceği gibi, ayrımcılığın da yoksulluğa yol açabileceğini”* belirtmekte ve bu tür temellerin AİHS’ye taraf devletler tarafından ayrımcılıkla mücadele çerçevesine dâhil edilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

- Komiteye göre; *“sosyal köken”* temeli kişinin miras aldığı sosyal duruma atıfta bulunmaktadır. Kişinin belli bir sosyal sınıf veya topluluk içinde doğmuş olması nedeniyle edindiği konum veya yoksulluk ve evsizlik gibi sosyal durumuyla ilgilidir. Kişiye yoksulluk getirebilecek sosyal kökeni, yaygın ayrımcılıklara ve damgalanmaya maruz kalmasına

neden olabilir. Örnek olarak, diğer insanlarla aynı kalitede eğitim ve sağlık hizmetlerine erişememe durumu verilebilir. Avrupa Sosyal Şartı da “sosyal köken”e atıfta bulunmakta ve Avrupa Sosyal Haklar Komitesi, Şart’ın ayrımcılık yasağı maddesinin (madde E) “açıkça yoksulluk temelinde ayrımcılık yapılmamasını” düzenlendiğini ifade etmektedir (Avrupa Sosyal Haklar Komitesi, 2013, Yorum Beyanı-Madde 30).

- “Sosyal statü” temeli ise; bireyin sahip olduğu veya sahip olduğu var-sayılan bir özelliği veya bu özellikleriyle ilgili olarak kişinin toplumdaki statüsüne göre değerlendirilmektedir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- ✓ 2022 Dünya Eşitsizlik Raporu’na göre; Türkiye nüfusunun ortalama milli geliri 27.400 Euro’dur. En yüksek gelir düzeyine sahip %10’luk kesim milli gelirden %54.5 pay alırken en düşük gelir düzeyine sahip %50’lik kesim %12’lik pay almaktadır. En yüksek gelir düzeyine sahip %10’luk kesim ile en düşük gelir düzeyine sahip %50’lik kesim arasındaki gelir farkı 23 kat olarak hesaplanmıştır.

	Gelir		Servet	
	Ortalama Gelir (Euro)	Yüzde	Ortalama Servet (Euro)	Yüzde
Tüm Nüfus	27.400	%100	39.100	%100
En düşük %50	6.500	%11.9	2.900	%3.7
Orta düzey %40	23.100	%54.9	28.200	%28.9
En yüksek %10	149.400	%18.8	263.800	%67.5
En yüksek %1	516.700	%36.9	1.442.500	%36.9

Tablo: Gelir ve Servet Eşitsizliğine Genel Bir Bakış

(Kaynak: World Inequality Report 2022, World Inequality Lab, s.225.)

- BM Yoksullukla Mücadele Özel Raportörü, 13 Temmuz 2022 tarihli Aşırı Yoksulluk ve İnsan Hakları konulu raporunda; sosyoekonomik dezavantaj kavramının asimetrik olmasından dolayı diğer kavramlar yerine kullanılmasının daha doğru olacağını ifade etmekte ve devletlere eşitlik hukuku bağlamında “*sosyoekonomik statü*” temelinde koruma getirilmesini tavsiye etmektedir. Çünkü bu kavramın, yüksek gelirli veya varlıklı bireylere belirli külfet ve dezavantajlar getirerek mevcut eşitsizlikleri gidermeye çalışan önlemleri ortadan kaldırmadan, yoksulluk içindeki veya düşük gelirli insanları ayrımcılığa karşı korumayı amaçladığı belirtilmektedir. Bazı alanlarda, mal ve hizmetlerin satın alma gücüne dayalı olarak dağıtılması genel olarak kabul edilebilir bir uygulama olarak görüldüğünden ödeme gücünü ayrımcılık karşıtı çerçeveye sokmak zor görünmektedir. Ancak, bu “mal ve hizmet alanı” na erişimin satın alma gücüne bağlı kılınması, söz konusu mal ve hizmetlerin sosyal haklardan yararlanılması için gerekli olduğu durumlarda insan haklarının ihlaline neden olabilecektir. Temiz suya erişim, gıda veya sağlık hizmetleri gibi temel mal ve hizmetler herkes için erişilebilir olmalıdır. Özel Raportör ayrıca hükümetlere, çalışma ve sosyal koruma gibi diğer sosyoekonomik hakların da ayrımcılık yapılmaksızın güvence altına alınması gerektiğini hatırlatmaktadır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- ✓ *Tarihi süreç içerisinde; servete dayalı ayrımcı muamelelerin en önemli örneklerinden birini “servete dayalı oy sistemi” oluşturmaktadır. Bahsi geçen uygulamada, seçmen olabilmek için mülk sahibi olmak ve devlete belli miktarda vergi ödemiş olmak gerekiyordu:*
- ✓ *İngiltere’de VIII. Henry zamanında çıkarılan bir kanunla ancak 40 şiling geliri olan toprak sahiplerinin oy kullanabileceği düzenlenmişti.*
- ✓ *Fransa’da 1791 Anayasası, aktif ve pasif yurttaş ayrımı yaparak devlete en az 3 iş günü vergi ödeyenleri seçmen yani aktif yurttaş olarak kabul etmekteydi.*
- ✓ *1817 Anayasası uyarınca da gene Fransa’da seçmen olabilmek için 300 Frank vergi ödeme zorunluluğu bulunmaktaydı.*
- ✓ *ABD’de de 1964 yılına kadar, bir tür servet esasına dayanan seçim sistemi uygulanıyordu. “Polltax” denilen sisteme göre 1-5 dolar arası vergi ödemeyenler seçimlerde oy kullanamıyordu. Bu verginin amacı esasında gelir düzeyi çok düşük olan siyahilerin oy kullanmasına da engel olmaktı. (Kaynak: Serkan Nebi YILDIRIM, Seçme Hakkının Niteliği)*

- 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu (6701 sayılı Kanun) ise “Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı” başlıklı 3’üncü maddesinin ikinci fıkrasında “*Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır*” ifadeleriyle servete dayalı ayrımcılığı açık ve kesin olarak yasaklamaktadır. 6701 sayılı Kanun uyarınca da, servet temelini kapsama mülkiyet temelinde yapılan ayrımcı muamelelerin dâhil edilebileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca, “*ekonomik ve sosyal durum, sosyal köken, sosyal statü*” gibi diğer temeller bağlamında yapılan ayrımcı muamelelerin de doğrudan kişinin mali durumundan kaynaklı olduğu zamanlarda, 6701 sayılı Kanun’da düzenlenen servet temeli kapsamında değerlendirilmesi mümkün olabilecektir.
- 6701 sayılı Kanun kapsamına giren ayrımcılık türleri şunlardır:
 - Ayrı tutma,
 - Ayrımcılık talimatı verme ve bu talimatı uygulama,

- Çoklu ayrımcılık,
 - Doğrudan ayrımcılık,
 - Dolaylı ayrımcılık,
 - İşyerinde yıldırma,
 - Makul düzenleme yapmama,
 - Taciz,
 - Varsayılan temele dayalı ayrımcılık,
 - Eşit muamele ilkesine uyulması ve ayrımcılığın önlenmesi amacıyla izlenen hukuki süreç nedeniyle maruz kalınan olumsuz muameleler.
- Bir kişinin hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden karşılaştırılabilir durumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını serveti nedeniyle engelleyen veya zorlaştıran her türlü farklı muamele **servet temelinde doğrudan ayrımcılık** oluşturmaktadır
 - Görünüşte ayrımcı olmayan her türlü eylem, işlem ve uygulamalar sonucunda bir kişinin, serveti ile bağlantılı olarak hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanma bakımından nesnel olarak haklılaştırılmayan dezavantajlı konuma sokulması **servet temelinde dolaylı ayrımcılık** teşkil etmektedir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- ✓ Belçika’da, *Federal Ayrımcılık Yasağı Kanunu*, servet (“wealth”) ve sosyal köken temellerini açıkça düzenlemektedir. *Federaller Arası Eşit Fırsatlar Merkezi (The Interfederal Centre for Equal Opportunities - UNIA)*, servetin temelini “kaynağı ne olursa olsun mali imkânlarla sahip olma durumu” olarak tanımlamaktadır. UNIA’nın 2014 Yılı Yıllık Raporu’nda, bu temelle alakalı 2013 yılında 66, 2014 yılında ise 80 dava dosyası bulunduğu ifade edilmektedir. UNIA’nın istatistikleri, servet temelli dava dosyalarının ağırlıklı olarak konut alanında kişilerin sosyal yardım veya işsizlik yardımlarının kabul edilmemesiyle ilgili olduğunu göstermektedir. Tipik bir örnek olarak; ev sahiplerinin potansiyel kiracılara kalıcı bir iş sözleşmesine ve minimum 2000 Euro’luk bir gelire sahip olmalarını şart koşması gösterilmektedir.
- ✓ Bulgaristan Ayrımcılığa Karşı Koruma Komisyonu, “sosyo-ekonomik statü temelini özel olarak belirtilmesinin, hem ekonomik eşitsizlik hem de kimlik temelli eşitsizlik dâhil olmak üzere tüm eşitsizlik biçimlerine daha eksiksiz bir yaklaşım sağlayacağını” belirtmektedir. 2014 yılında Komisyon, ayrımcılık yasağıyla ilgili olarak 21’i sosyal statüye (%4,6), 11’i mülkiyet durumuna (%2,4) ve 6’sı eğitim durumuna dayalı (%1,3) olmak üzere 452 dava açmıştır. Komisyon, yarı yargısal yetkilere sahip bir eşitlik kurumu olarak, sosyal statüye ilişkin 16 davada, mülkiyet durumuna ilişkin 10 davada ve eğitim durumuna ilişkin ise 4 davada ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar vermiştir.
- ✓ Macaristan’da, 2003 tarihli Eşit Muamele ve Fırsat Eşitliğinin Teşviki Hakkında Yasa’nın 8’inci maddesinin birinci fıkrası, sosyal köken ve mali durum temelinde ayrımcılığı yasaklamaktadır. 2014 yılında Eşit Muamele Kurumu (ETA), yükseköğretimdeki öğrenciler arasındaki hak bilincini ölçmek için çevrimiçi bir anket hazırlayarak öğrencilerden 3.500 yanıt toplamıştır. Katılımcılar, en sık mali durum temelinde ayrımcılığa maruz kaldıklarını ifade etmişelerdir. Ayrıca ETA, kişilerin mülkiyet durumlarının neden gösterilerek belediye tarafından toplu konut için başvuruları kabul edildikten sonra bu kişilere yalnızca kötü durumda olan dairelerin teklif edilmesinin onur kırıcı olduğunu tespit etmiştir. Uzlaşma sonucunda, kişilere belediye tarafından ihtiyaçlarına en uygun olan gayrimenkul seçimi teklif edilmiştir. (Kaynak: Equinet Genel Müdür Yardımcısı Tamás Kádár, *An analysis of the introduction of socio-economic status as a discrimination ground*)

Koruma hangi alanlarda uygulanır?

- 6701 sayılı Kanun kapsamında kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri ve bunlar tarafından yetkilendirilenlerin;
 - Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri gibi hizmetlerin sunumunda;
 - Kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimde;
 - Taşınır ve taşınmazların kamuya açık bir şekilde sunulurken ilgili süreçlerde (kiralama, satın alma, kira akdinin şartlarının belirlenmesi, kira akdinin yenilenmesi veya sona erdirilmesi, devir);
 - Dernek, vakıf, sendika, siyasi parti ve meslek örgütlerine, ilgili mevzuatlarında veya tüzüklerinde belirtilen istisnalar dışında üye olma, organlarına seçilme, üyelik imkânlarından yararlanma, üyeliğin sonlandırılması ve bunların faaliyetlerine katılma ve yararlanma;
 - İstihdam ve serbest mesleğe ilişkin süreçlerde servetleri temelinde kişi veya grupları ayrımcı muameleye maruz bırakması yasaklanmaktadır.

Sorumluluklar

- Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan **kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları** ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi,

tekrarlanması önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

- Ayrımcılık yasağı bakımından sorumluluk altında olan **gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri**, yetki alanları içerisinde bulunan konular bakımından ayrımcılığın tespiti, ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

Başvuru veya Resen İnceleme

- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmekle görevli ve yetkilidir.
- Serveti nedeniyle ayrımcılık yasağı ihlalinden zarar gördüğü iddiasında bulunan herkes Kuruma başvurabilir. Bununla birlikte tüzel kişiler, ancak tüzel kişiliklerini ilgilendiren ihlal iddialarına ilişkin başvuru yapma hakkına sahiptir.
- 6701 sayılı Kanun kapsamında bir kişinin serveti nedeniyle ayrımcılığa maruz bırakıldığının tespiti halinde, bu ihlalin etki ve sonuçlarının ağırlığı, failin ekonomik durumu ve çoklu ayrımcılığın ağırlaştırıcı etkisi dikkate alınarak ihlalden sorumlu olan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri hakkında idari para cezası uygulanır. 27.11.2021 tarihli ve 31672 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanan orana göre 6701 sayılı Kanun’un 25’inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan idari para cezasının 2022 yılı için alt sınırı 2.673,61 TL üst sınırı ise 40.179,00 TL olarak yeniden belirlenmiştir.
- Kurumun inceleme ve araştırma konusuyla ilgili olarak gerekçesini belirterek istediği bilgi ve belgelerin, süresi içinde verilmesi zorunludur. Söz konusu yükümlülüğe, uyarıya rağmen haklı bir neden olmaksızın belirtilen sürede uymayan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri hakkında da idari para cezası uygulanır. 27.11.2021 tarihli ve 31672 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanan orana göre 6701 sayılı Kanun’un 25’inci maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan idari para cezasının 2022 yılı için alt sınırı 1.334,76 TL üst sınırı ise 5.352,36 TL olarak yeniden belirlenmiştir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- ✓ Fransa'da bulunan ve sosyal dışlanmayla mücadele eden bir sivil toplum kuruluşu olan ATD Fourth World, sosyo-ekonomik statü temelinde ayrımcılığa karşı korumanın eşitlik yasalarına getirilmesi gerektiğini savunmakta ve bu temel bazında meydana gelen ayrımcılık örneklerini toplamaktadır. ATD Fourth World, 2013 yılında sosyoekonomik temel ile ilgili bilimsel bir durum testi çalışması gerçekleştirmiştir. Süpermarket kasiyeri olarak çalışmak isteyen sekiz yüz kişinin özgeçmişi posta ile işverenlere gönderilmiştir. Test sonucunda, özgeçmişlerinden yoksul oldukları anlaşılan adayların diğer kişilere nazaran %50 daha az iş teklifi aldığı ve net ayrımcılık oranının toplamda yüzde 30 (erkeklerde yüzde 25 ve kadınlarda yüzde 35) olduğu tespit edilmiştir. (Kaynak: Equinet Genel Müdür Yardımcısı Tamás Kádár, An analysis of the introduction of socio-economic status as a discrimination ground)

Servet Temelinde Ayrımcılık Örnekleri Neler Olabilir?

- Bir okula sadece gelir durumu yüksek olan ailelerin çocukları kabul edilirken gelir durumu düşük olan ancak okula kayıt için diğer her türlü şartı sağlayan çocukların okula kabul edilmemesi.
- Organ nakli bekleme listesinde tüm şartları sağlayarak listenin daha üst sıralarında bulunan bir hastanın önüne gelir durumu yüksek olması nedeniyle bir başka hastanın geçirilmesi.
- Mülk sahibinin, asgari ücret ve altında gelire sahip olan kişilere evinin kiraya verilmeyeceğini ilan etmesi.

- Ünlü bir otelin gecelik belirlediği fiyatın müşteri tarafından karşılanacağına belirtilmesine rağmen otelde sadece varlıklı insanların konaklayabildiği ifade edilerek müşterinin otele alınmaması.
- Kat malikleri genel kurulu kararı ile apartmanın otoparkına ev sahiplerinin aracını park edebileceği ancak kiracıların park edemeyeceğinin düzenlenmesi.
- Bir kurum veya kuruluştaki diğer bütün şartları sağlayan ve eşit statüde bulunan iki üyeden birinin daha fazla aidat ödeme gücüne sahip olduğu gerekçe gösterilerek genel kurullarda diğer üyelere nazaran daha fazla oy hakkına sahip olması.
- Sadece belirli bir ikametgâh adresi bulunan kişilerin işe alınacağı ifade edilerek kişinin evsiz ve yoksul olduğu gerekçesiyle diğer bütün şartları taşımasına rağmen iş başvurusunun kabul edilmemesi.
- Bir belediyenin ekonomik durumu düşük olan insanların yaşadığı bölgelere haklı bir gerekçesi olmaksızın yol yapım hizmeti vermeyi reddetmesi.
- Sahip olduğu arazi diğerlerine nazaran daha değersiz olan mülk sahiplerine diğer bütün şartları sağlamasına rağmen yüksek katlı bina yapmasına izin verilmezken arazisi belli değerin üstünde olanlara izin verilmesi.

- Anayasa'nın 2'nci maddesinde düzenlenen "*sosyal devlet ilkesi*"ne dayanılarak çıkarılan 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'nun amacı; "*fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlara yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler alarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmek*" olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda, devlet tarafından maddi durumu yetersiz olan kişilere yapılan sosyal yardımlar ayrımcılık yasağının ihlaline sebebiyet vermeyecektir.
- AİHM, ayrımcılık yasağını düzenleyen 14'üncü maddeye ilişkin ihlal iddialarını Sözleşme ya da Sözleşme'nin Ek Protokolleri'nde güvence altına alınan haklarla bağlantılı olarak değerlendirmektedir. Ancak 14'üncü maddenin ihlal edilmiş olduğunun ileri sürüldüğü bazı davalarda, asıl maddenin ihlal edildiği sonucuna varılmışsa ayrımcılık yasağı yönünden ayrıca bir değerlendirme yapmaya gerek duymamaktadır. Örneğin; AİHM, kişilerin ekonomik durumları nedeniyle adli süreçlere katılım sağlayamadığını iddia ettiği başvuruları, AİHS'nin 6'ncı maddesinde düzenlenen "*adil yargılanma hakkı*" kapsamında incelemektedir. Bir kararında; eşinden boşanmak isteyen ancak dava masraflarını karşılamak ve bir avukat tutmak için maddi durumu yetersiz olan başvurunun iddialarının, AİHS'nin 14'üncü maddesi kapsamında incelenmesine gerek olmadığına karar vermiştir. Kararda, AİHS'nin 6'ncı maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen "*mahkemeye erişim hakkının*" ihlal edildiğine kanaat getirilmiştir. (Airey v. İrlanda Kararı, Başvuru Numarası: 6289/73, Karar Tarihi: 09.10.1979)
- 6701 sayılı Kanunda ayrımcılık iddiasının ileri sürülemeyeceği haller düzenlenmiş olup bu istisnalar şu şekilde sayılmaktadır:
 - İstihdam ve serbest meslek alanlarında, zorunlu mesleki gerekliliklerin varlığı hâlinde uygun ve orantılı olan farklı muamele.
 - Sadece belli bir cinsiyetin istihdamını zorunlu kılan durumlar.
 - İşe kabul ve istihdam sürecinde, hizmetin zorunlulukları nedeniyle yaş sınırlarının belirlenmesi ve uygulanması, gereklilik ve amaçla orantılı olması şartıyla yaşa dayalı farklı muamele.

- Çocuk veya özel bir yerde tutulması gereken kişilere yönelik özel tedbirler ve koruma önlemleri.
- Bir dine ait kurumda, din hizmeti veya o dine ilişkin eğitim ve öğretim vermek üzere sadece o dine mensup kişilerin istihdamı.
- Dernek, vakıf, sendika, siyasi parti ve meslek örgütlerinin, ilgili mevzuatlarında veya tüzüklerinde yer alan amaç, ilke ve değerler temelinde üye olacak kişilerde belli şart ve nitelik aramaları.
- Eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik, gerekli, amaca uygun ve orantılı farklı muamele.
- Vatandaş olmayanların ülkeye giriş ve ikametlerine ilişkin şartlarından ve hukuki statülerinden kaynaklanan farklı muamele.

Servet Temelinde Ayrımcılık Yasağını Konu Edinen Örnek Kararlar Var Mıdır?

Servet temelinde ayrımcılığa ilişkin olarak AİHM'nin ayrımcılık yasağını konu edinen örnek kararları mevcuttur.

➤ **AİHM, Chassagnou ve Diğerleri v. Fransa Kararı, Başvuru Numarası: 25088/94, 28331/95 ve 28443/95, Karar Tarihi: 29/04/1999 (İhlal)**

Başvuruya konu olayda, başvuranlar avlanmaya karşı olmalarına rağmen kendilerini avcı birliklerine üye olmaya ve avlanma haklarını diğer avcılara devretmeye zorlayan yasalar nedeniyle ayrımcılığa uğradıklarını iddia etmektedirler. Fransa'da çıkarılan 10 Temmuz 1964 tarihli ve "Loi Verdeille" olarak bilinen, avcı birliklerinin örgütlenmesine ilişkin Kanun, arazisinin alanı belli bir eşiğin altında olan küçük toprak sahiplerini, arazisi üzerinde avlanılmasına izin vermeye zorlamaktadır. AİHM, büyük ve küçük toprak sahipleri arasındaki muamele farklılığının sonucu olarak, topraklarını vicdanlarına göre kullanma hakkının yalnızca büyük toprak sahiplerine verilmesinin, AİHS'nin 14'üncü maddesi bağlamında mülkiyete dayalı ayrımcılık olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca AİHM, küçük toprak sahiplerini bu derneklere üye olmaya zor-

layan, ancak büyük toprak sahiplerinin zorunlu üyelikten kaçınmalarını sağlayan bu muamele farklılığı için davalı devletin nesnel veya makul bir gerekçe ortaya koyamadığını değerlendirmiştir.

➤ **AİHM, Chabauty v. Fransa Kararı, Başvuru Numarası: 57412/08, Karar Tarihi: 04/10/2012 (İhlal Yok)**

Başvuruya konu olayda, başvuran, sırf arazisi küçük olduğu için üzerinde diğer avcıların avlanmasına müsaade eden uygulamaya itiraz etmektedir. Somut başvuruda, başvuranın, arazisini avcı derneklerinin avlanma alanlarından çıkarmak istemesinin sebebi ise etik gerekçeler değil, sadece büyük ve küçük arazi sahipleri arasındaki muamele farklılığıdır. AİHM, Sözleşmeci Devletlere bırakılacak takdir marjını da göz önünde bulundurarak, avlanma alanlarının daha iyi yönetilmesini teşvik etmek amacıyla yalnızca küçük toprak sahiplerinin avlanma alanlarının kullanılmasını zorlayan muameleleri orantısız bulmamış ve ihlal olmadığına hükmetmiştir.

Mezkûr başvuruya konu itirazın aynısı, AİHM tarafından 1999 yılında Chassagnou ve Diğerleri davasında da incelenmiştir. AİHM, Chassagnou ve Diğerleri davasında başvuranların etik gerekçelerle avlanmaya karşı olduklarına vurgu yaparak AİHS'nin 14'üncü maddesi bağlamında ihlal kararı verirken aynı konu hakkında bu sefer ihlale hükmetmemeyi tercih etmiştir.

➤ **AIHM, Cassar v. Malta, Başvuru Numarası: 50570/13,**
Karar Tarihi: 30/01/2018 (İhlal)

Malta’da, 2009 yılında getirilen bir yasa ile 1995 yılından önce doğan ve “çok düşük” olduğu değerlendirilen kira ücretlerinin 185 Euro’ya yükseltileceği düzenlenmiştir. Başvuranlar, bu yasanın; kiralanan mülkün büyüklüğünü ve konumunu gözetmeden sadece 185 Euro’dan düşük olan kira bedellerini sabit bir miktara endekslenmesinin, kendi mülkleri gibi zaten kirası 185 Euro’dan yüksek olan mülk sahipleri açısından ayrımcılık oluşturduğunu iddia etmişlerdir.

AIHM, kiralara “çok düşük” olup olmadığı değerlendirmesinin mülkün büyüklüğü, durumu veya konumuna göre yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Mülkü için 185 Euro’dan daha fazla kira alan kişilerin daha zengin olduğunun söylenemeyeceği ve 2009 değişikliklerinin en muhtaç durumdakilere yardım etmeyi amaçlamadığını vurgulamıştır. Sonuç olarak, Sözleşme’ye Ek 1 No.lu Protokol’ün 1’inci maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

➤ **AIHM, Sukhovetskyy v. Ukrayna Kararı, Başvuru Numarası:**
13716/02, Karar Tarihi: 28/06/2006 (İhlal yok)

Başvuruya konu olayda, başvuran, yıllık gelirinin talep edilen seçim teminatını ödemeye yetmediği için parlamento seçimlerine aday olarak kaydedil-

memesinin AİHS'nin 1 No.lu Protokol'ün 3'üncü maddesi ile bağlantılı olarak 14'üncü maddesini ihlal ettiğini iddia etmiştir. AİHM, bazı Avrupa Devletlerinin seçim yasalarının, ciddi olmayan kişilerin seçimlerde aday olmasının önüne geçmek için tedbirler öngörebileceğini belirtmiştir. AİHM, adaylık şartı olarak emaneten para yatırılmasının; seçime katılanların sorumluluğunu artırdığı, seçimlerin ciddi adaylarla sınırlanması yoluyla etkili ve elverişli temsil hakkını güvence altına aldığı ve kamu fonlarının makul olmayan şekilde harcanmasını önleyerek meşru bir amaca hizmet ettiği sonucuna varmıştır. Ayrıca AİHM, diğer Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında seçimlere aday olabilmek için yatırılması gereken miktarın fazla olmadığını, bu sebeple seçimlere katılmak isteyen kararlı bir aday için aşılmaz bir idari veya mali engel bulunmadığını belirtmiştir.

Bu kararı sebebiyle AİHM, seçimlerde aday olabilmek için yüksek meblağda ücret istenmesinin çağdaş demokrasilerde yeri olmayan servet veya malvarlığı temelinde bir sınırlama getirdiği, bu alanda devletlere tanınan takdir yetkisini daraltmadığı ve sınırlarını çizmediği gerekçeleriyle eleştirilmektedir.

TIHEK

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

- | www.tihek.gov.tr
- | [tihek_kurumsal](https://twitter.com/tihek_kurumsal)
- | [tihekkurumsal](https://facebook.com/tihekkurumsal)
- | [tihekkurumsal](https://instagram.com/tihekkurumsal)
- | 0 312 422 78 00
- | 0 312 422 78 99
- | Yüksel Cad. No: 23
Kızılay / Ankara